

HET BELANG VAN LIMBURG

Lex Moolenaar, 23-02-2008

"De aarde heeft politici zoals Obama nodig"

"De drie rijkste mensen ter wereld hebben meer kapitaal dan de 48 armste landen samen. Zo obscene is de ongelijkheid in onze samenleving", zegt politicoloog Rik Coolsaet. In een fascinerend nieuw boek slaat hij een brug tussen verleden, heden en toekomst van onze planeet. "De hamvraag luidt: willen de VS, Rusland, China en de EU wel samenwerken?"

Onderzoeken naar de tijdgeest zijn in. Onlangs publiceerde trendwatcher Fons Van Dyck zijn boeiende boek Het merk mens, nu komt professor Rik Coolsaet met zijn al even fascinerende visie op de huidige tijd. Wie beide boeken gelezen heeft, weet wat er momenteel echt leeft in de wereld.

U begint uw boek optimistisch: de wereld is er niet zo slecht aan toe, vroeger was het niet beter.

Rik Coolsaet: "Het aantal oorlogen is sinds de jaren zeventig gehalveerd, er zijn nog nooit zo weinig staatsgrepen en dictaturen geweest, het aantal democratieën zit in de lift. Toch blijkt uit allerlei onderzoeken dat West-Europa heel pessimistisch naar de toekomst kijkt, terwijl we er sinds het einde van de Koude Oorlog alleen maar op zijn vooruitgegaan. Misschien komt het doordat wij economisch niet zo snel groeien als veel landen in Azië en Afrika, waar het optimisme groot is. Bovendien bestaat de West-Europese bevolking voor zeventig procent uit de middenklasse, en die maakt zich zorgen over de toenemende stress en de mondialisering. Wie gaat onze pensioenen betalen? Zullen onze kinderen het nog wel even goed hebben als wij? Die vragen knagen."

"De drie rijkste mensen ter wereld hebben meer kapitaal dan de 48 armste landen samen."

U vergelijkt de huidige periode vaak met de tweede helft van de negentiende eeuw. Toen was er wel optimisme: er zou nooit meer oorlog komen. En toen volgden de twee wereldoorlogen. Lopen we dat risico nu opnieuw?

"Dat is een zeer goede vraag. De ingrediënten zijn hetzelfde als toen, maar de geschiedenis serveert haar gerechten nooit twee keer op dezelfde manier. Veel zal ervan afhangen of we de grootste problemen van deze tijd - klimaat en energie, de kloof tussen arm en rijk - willen bestrijden door samen te werken of door elkaar te beconcurreren. Er zijn ook nogal wat verschillen tussen 2008 en 1908. De publieke opinie is veel belangrijker geworden, er zijn allerlei vormen van internationale samenwerking en we hebben de Europese Unie. Laten we hopen dat we hebben geleerd van het verleden. Mark Eyskens verwijst vaak naar de Britse schrijver Aldous Huxley, die zei: Als we niks hebben geleerd, dan is het dat mensen geen lessen leren. Maar daar ben ik het niet mee eens."

In de helft van de jaren zeventig is onze geschiedenis in een stroomversnelling beland, schrijft u.

"Ja, want toen is de verzorgingsstaat failliet gegaan. Die was na de wereldoorlogen het instrument van de overheid om de mensen zekerheid te geven, om ze te begeleiden van de wieg tot het graf. Maar in 1973 brak de eerste oliecrisis uit, en alle zekerheden vielen weg. De overheid verloor haar greep en de vrije markt nam de macht over. Onder impuls van Ronald Reagan, Margaret Thatcher en bij ons de jonge Guy Verhofstadt vierde het liberalisme daarna lang hoogtij. De burger werd aan zijn lot

overgelaten, en veel mensen zochten een toevlucht bij populistische partijen en bewegingen, zoals het Vlaams Blok en het radicale salafisme in de islam."

U verwijst ook veel naar de jaren zestig. Toen zong Bob Dylan: The times they are a-changin. Is dat opnieuw actueel?

"Dylan staat voor de sfeer van mei '68, het tijdperk van de grote dromen. De huidige periode lijkt meer op het begin van de sixties, toen ongenoegen en ongerustheid overal leidden tot harde stakingen en betogingen. Kijk naar wat er nu gebeurt bij Ford Genk. In 1960 heerste de sociale wrevel, in 1968 ging het om cultureel ongenoegen. In '68 waren de jongeren niet bang voor de toekomst, nu is de middenklasse dat wel."

Het Amerikaanse weekblad Time riep in 2006 YOU uit tot Persoon van het Jaar. Maar volgens u is het ik-tijdperk alweer voorbij en zijn we op weg naar meer solidariteit. U pleit ook voor actie van de overheid tegen de macht van het kapitaal.

"Het geloof in een maakbare samenleving, met een belangrijke rol van de overheid, was de voorbije dertig jaar helemaal weg. Op basis van allerlei onderzoeken heb ik het gevoel dat de slinger nu weer naar de andere kant zwaait. De mensen zijn ongerust en ze rekenen op de overheid om orde op zaken te stellen. Dat neemt niet weg dat ook het individu zijn rol blijft spelen. De juiste persoon op de juiste plaats op het juiste moment kan de geschiedenis ingrijpend beïnvloeden."

De wereld schijnt altijd een boeman nodig te hebben: het gele gevaar, de Russen... Wie is dat nu? De islam, of zijn het de Amerikanen?

"Dat hangt ervan af waar op de wereld je woont. De voorbije decennia is de wereld beheerst door het wij/zij-denken. Daarbij stond het wij voor de zoektocht naar geborgenheid, en op het zij werd al het ongenoegen geprojecteerd. In België werden de Vlamingen en Walen steeds meer elkaars boeman. In Nederland lagen vooral de moslims onder vuur. Maar ik ben ervan overtuigd dat al die lokale kwesties de aandacht hebben afgeleid van wat echt leeft onder de mensen: bezorgdheid om de dag van morgen in de grote middenklasse, uitzichtloosheid onder de kansarmen, wrevel over de toenemende ongelijkheid."

Sinds de val van de VS kent de wereld geen supermachten meer. Maar Petro China is nu groter dan Exxon Mobil, de Industrial and Commercial Bank of China groter dan de Amerikaanse Citigroup. Wordt China de nieuwe supermacht?

"China is dat al, zij het nog regionaal. We evolueren naar een wereld met vier regionale grootmachten: China, de VS, Rusland en de Europese Unie. De hamvraag luidt: gaan die samenwerken of niet? Want geen van die vier heeft de macht om de hele wereld te leiden. Het kan nog alle kanten uit, je ziet de standpunten soms snel keren. De vijanden van vandaag kunnen de vrienden van morgen zijn. In 2003 hadden Frankrijk, Duitsland en België slaande ruzie met de VS over Irak. Vijf jaar later lijken het de beste maatjes. Maar voor hoe lang? Sarkozy at tijdens de zomer dan wel hamburgers met Bush, maar vandaag wordt Frankrijk weer behoorlijk kritisch voor de VS."

"Het pessimisme viert hoogtij, terwijl we er sinds het einde van de Koude Oorlog alleen maar op zijn vooruitgegaan."

In 1993 riep het Massachusetts Institute of Technology Europa uit tot de supermacht voor de 21ste eeuw. Wordt de EU de trekker van een Global Governance Group, een soort wereldregering?

"Europa incarneert een ander soort politiek dan de klassieke grootmachten, die handelden uit eigenbelang. Europa heeft geen echt machtscentrum, maar de lidstaten hebben hun lot wel aan elkaar verbonden op een manier die onderlinge oorlogen onmogelijk maakt. Misschien is het mogelijk om dat concept over te planten naar de wereldpolitiek. Daarvoor zijn sterke instellingen nodig, en vaste regels die gelden voor iedereen. Na de Eerste Wereldoorlog heeft de Amerikaanse president Woodrow Wilson ook al zoiets geprobeerd, met de Volkenbond. Toen is het mislukt, omdat niemand er echt achter stond. Nu is er de EU."

De macht verschuift: de BRIC-landen (Brazili, Rusland, India en China) vertegenwoordigen bijna de helft van de wereldbevolking en in 2050 is Rusland de grootste economie. Hoe zullen de VS daar als grootste militaire macht op reageren?

"Niet alleen de VS moeten stappen terug zetten, dat geldt ook voor de grote lidstaten van de EU. Door het Westen geleide internationale organisaties - zoals de Wereldbank, het Internationaal Monetair Fonds en de Veiligheidsraad van de VN - boeten aan invloed in. Nogmaals: het wordt samenwerken of elkaar tegenwerken."

U noemt het milieu en de kloof tussen arm en rijk de belangrijkste factoren in de nieuwe wereldpolitiek. De opwarming van de aarde is de schuld van de rijke landen, maar de armste zullen het eerst de gevolgen dragen. Hoe ziet u dat evolueren?

"Positief is dat alle landen zich nu tenminste bewust zijn van het probleem. Het grote drama is dat de groeielanden in Azië en Afrika niet meer de kans krijgen om te groeien zoals wij dat hebben gedaan, terend op de reserve van fossiele brandstoffen. Gelukkig zijn nu eindelijk ook de VS en China bereid om een bijdrage te leveren aan de oplossing van het probleem. Ik ben gematigd optimistisch."

Bent u dat ook over de kloof tussen arm en rijk? Hoe lang blijft de mensheid die extreme ongelijkheid nog pikken?

"De drie rijkste mensen ter wereld hebben meer kapitaal dan de 48 armste landen samen. Er moet absoluut een nieuw evenwicht komen tussen het Westen en de rest van de wereld, met introductie van niet-westerse concepten. China neemt opnieuw de prominente positie in die het land had voor de negentiende eeuw. Wij zullen ons dus gedeeltelijk moeten aanpassen aan the way of doing things in China en ook India."e_SCIBDe wereldeconomie groeit, maar in het Westen is de middenklasse ongerust. Ze voelt zich als Charlie Chaplin in Modern times, en de allergrootste angsthazen zijn de Nederlanders en de Belgen. Hoe komt dat?

"Misschien omdat wij binnen de Europese Unie de kleintjes zijn, die helemaal niets in te brengen hebben. Maar er zijn objectieve signalen dat de angst afneemt. De wil om dingen te veranderen groeit. Er moet ook iets gebeuren, want in een groeiende economie kan je niet blijven hameren op loonmatiging, zoals de gouverneur van onze Nationale Bank Guy Quaden doet, terwijl anderen zich blijven verrijken. Het aandeel van de lonen in het bruto nationaal product heeft een historisch dieptepunt bereikt. Een kleine minderheid van onze bevolking etaleert een perverse graaicultuur, terwijl de rest nauwelijks meegeniet van de groei. En dan wil die toplaag zich ook nog terugtrekken in gated communities. Het is werkelijk obscene."

Over het internationale terrorisme maakt u zich weinig zorgen: "Al-Qaida bestaat niet meer, religie wordt overschat." Het echte verzet is gericht tegen het establishment, nietwaar?

"Honderd jaar geleden werd dat verzet tegen de ongelijkheid belichaamd door het marxisme, nu is een strikte identificatie met de islam voor velen het enige anker. Maar ideologie of religie is niet de echte drijfveer, het is alleen maar een rechtvaardiging voor de terreurdaden van enkelen. De Hofstadgroep in Nederland, die in verband wordt gebracht met de moordenaar van Theo van Gogh, is daarvan een perfecte illustratie. Telkens weer gaat het om kleine, marginale groepjes die de illusie koesteren door terreur de zaken te kunnen veranderen. Maar zo lukt het nooit - en daarom zie je de populariteit van Osama bin Laden overal in de moslimlanden dalen."e_SCIBOOK het migratieprobleem maakt op u weinig indruk: "De islamisering is een vooroordeel, Eurabi bestaat niet."

"Geen enkele grote migratiegolf is ooit zonder spanningen verlopen. Maar er is nu wel veel minder migratie wereldwijd dan honderd jaar geleden. Alle onderzoeken naar geboortecijfers geven ook aan dat de migrantengemeenschap zich geleidelijk aanpast aan de gemiddelden van het land van aankomst. Na drie generaties is elke migratiegolf geabsorbeerd, ook al zorgen gezinshereniging en importhuwelijken voor vertraging. Er is niets nieuws onder de zon."

U zegt dat het niet gaat om integratie, maar om participatie. En u noemt Limburg een voorbeeld van hoe het moet. Wat is het geheim?

"Het magische woord is inclusiviteit. Limburg slaagt erin om zijn migranten een nieuwe identiteit te geven zonder ze te verplichten tot een keuze. Heel veel migranten daar voelen zich tegelijk moslim, Turk, Vlaming en Belg, maar vooral Limburger. Dit is het geheim. Ook Antwerpen is op zoek naar zo'n nieuw, eigentijds sociaal contract, met de slogan 't Stad is van iedereen."

"Limburg slaagt erin zijn migranten een nieuwe identiteit te geven zonder ze tot een keuze te verplichten"

De naoorlogse verzorgingsstaat is voor u geen optie meer. Waarom niet?

"Die verzorgingsstaat was volledig ingedeeld in ideologische zuilen, dat zouden de mensen nu niet meer accepteren. Toch moet de overheid het net als toen als haar plicht beschouwen om alle burgers dezelfde startkansen te geven en ze in te dekken tegen risico's die zij niet alleen kunnen dragen. Dat vergt van de politiek een heel ander gedrag dan wat we nu zien. Al acht maanden spelen de politici in hun eigen zandbak, zonder iets te doen aan de verzuchtingen van de mensen. Als ze niet snel gaan werken aan een nieuw sociaal contract, drijven ze de burgers naar het hyperegosme en het populisme."

Eenzijds zijn de antimigrantenpartijen over hun top en hebben we volgens de Europese Commissie de komende generatie behoefte aan twintig miljoen nieuwe immigranten, anderzijds neemt de radicalisering toe. Welke gevolgen voorspelt u voor het politieke landschap in België?

"Het VB heeft zijn beste tijd gehad, denk ik. Vlamingen zijn geen racisten. Maar Lijst Dedecker zit in de lift, met zijn hyperindividualisme. De Jean-Marie Dedeckers en Bart De Wevers bespelen het egosme, iets waarvoor de grote middenklasse heel gevoelig kan worden gemaakt. De Wever zegt wel om de haverklap dat hij de solidariteit met Walloni wil behouden, maar ik vrees dat dit niet meer is dan een schaamlapje."

U besluit uw boek met de hoop dat de overheden het heft opnieuw in handen nemen en u roept ook op tot individuele verantwoordelijkheid. Met de woorden van John F. Kennedy: "Vraag niet wat je land voor jou kan doen, maar wel hoe jij je land kan dienen." Gaan we met Barack Obama op weg naar een nieuwe toekomst?

"Obama beantwoordt aan het profiel van de politicus die de wereld nu nodig heeft. Hij wil de polarisering overstijgen, de samenhang bevorderen en een verantwoordelijke overheid creëren die de bevolking zekerheid biedt. In tegenstelling tot populistten, spreekt hij het goede in de mens aan. Als hij president wordt, zal dat een belangrijk signaal zijn voor de hele wereld."

Lex MOOLENAAR

'De geschiedenis van de wereld van morgen', door Rik Coolsaet, Uitgeverij Van Halewyck, 320 blz., 19,95 euro.

Dinsdag 26 februari om 20u gaat prof. dr. Rik Coolsaet in debat met prof. dr. Laurens-Jan Brinkhorst, D66-politicus en hoogleraar Internationaal en Europees Recht en Bestuur in Leiden. Locatie: Vlaams-Nederlands Huis De Buren, Leopoldstraat 6, Brussel. Gratis toegang. Reserveren: info@deburen.eu of 02/212.19.30.

Wie is Rik Coolsaet?

56 jaar, politicoloog, voorzitter van de Vakgroep Politieke Wetenschappen aan de Universiteit Gent.

Hoogleraar in de Geschiedenis van de Internationale Betrekkingen en Buitenlands Beleid in België.

Directeur bij het Egmont Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen in Brussel.

Was in het verleden verbonden aan de kabinetten van de socialistische ministers van Defensie of Buitenlandse Zaken Guy Come, Willy Claes, Frank Vandenbroucke en Erik Derycke.

© Het Belang van Limburg

